

Η αποδέσμευση του ορισμού της κυβερνητικής πράξης από τα πολιτικά ελατήρια

Conseil d'État, 19 février 1875, Prince Napoléon

Πραγματικά περιστατικά και νομικό πλαίσιο

Ο πρίγκιπας Ναπολέον-Ζοζέφ Βοναπάρτης (Napoléon-Joseph Bonaparte) διορίστηκε στρατηγός από τον ξάδερφό του, Αυτοκράτορα Ναπολέοντα Γ'. Μετά την πτώση της Δεύτερης Αυτοκρατορίας, η δημοκρατική κυβέρνηση διέγραψε τον πρίγκιπα από τον κατάλογο των ενεργεία ανώτατων αξιωματικών (στρατηγών). Ο Υπουργός Πολέμου δικαιολόγησε την απόφαση αυτή, επισημαίνοντας στον Ναπολέοντα-Ζοζέφ ότι ο διορισμός του «συνδεόταν με τις ιδιαίτερες συνθήκες ενός πολιτικού καθεστώτος που έχει πλέον εκλείψει, συμπαρασύροντας έτσι την ισχύ του διορισμού του, που είχε συντελεστεί υπό το καθεστώς αυτό». Εν συνέχεια, ο πρίγκιπας προσφεύγει ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας και ζητεί την ακύρωση της απόφασης αυτής, με την αιτιολογία ότι προσβάλλει τα κεκτημένα δικαιώματα που έλκει από το αυτοκρατορικό διάταγμα του διορισμού του ως στρατηγού.

Το νόημα και η κανονιστική εμβέλεια της απόφασης

Το Συμβούλιο της Επικρατείας έκρινε ότι είναι αρμόδιο να αποφανθεί επί της νομιμότητας της πράξης με την οποία η κυβέρνηση ανακάλεσε τον διορισμό του πρίγκιπα Ναπολέοντα. Παρόλα αυτά, απέρριψε την προσφυγή του, βάσει του άρθρου 6 της απόφασης της Συγκλήτου (sénatus-consulte) της 7ης Νοεμβρίου 1852, η οποία προέβλεπε ότι οι τίτλοι(προνόμια) που απονέμονται από τον Αυτοκράτορα στα μέλη της δυναστείας του είναι ελεύθερα ανακλητοί.

Η απόφαση “Πρίγκιπας Ναπολέον” (arrêt Prince Napoléon) σηματοδοτεί την εγκατάλειψη της

μέχρι τότε κρατούσας θεωρίας του «πολιτικού κινήτρου» (CE, 1er mai 1822, Laffitte, n°5363, CE, 9 mai 1867, Duc d'Aumale, n°39621). Έκτοτε, ο διοικητικός δικαστής αναγνωρίζει εαυτόν αρμόδιο να αποφαινεται επί της νομιμότητας μιας διοικητικής απόφασης, ακόμη και αν αυτή λήφθηκε επί τη βάσει αμιγώς πολιτικών θεωρήσεων (σκοπιμοτήτων).

Ωστόσο, η έννοια (του ανέλεγκτου) της κυβερνητικής πράξης δεν εγκαταλείφθηκε μετά την απόφαση αυτή, παρόλο που το πεδίο εφαρμογής της συρρικνώθηκε δραστικά, κι ως εκ τούτου, ο διοικητικός δικαστής συνεχίζει να κρίνει εαυτόν αναρμόδιο να αποφανθεί επί της νομιμότητας των κυβερνητικών πράξεων.

Οι κυβερνητικές πράξεις διακρίνονται σε δύο βασικές κατηγορίες: α. τις πράξεις που αφορούν τις σχέσεις της εκτελεστικής με τη νομοθετική εξουσία και β. τις πράξεις που σχετίζονται με την άσκηση της εξωτερικής πολιτικής και των διεθνών σχέσεων της Γαλλίας.

Όσον αφορά την πρώτη κατηγορία, το Συμβούλιο της Επικρατείας έχει κρίνει, για παράδειγμα, ότι συνιστούν κυβερνητικές πράξεις:

- Η απόφαση του Πρωθυπουργού περί κατάθεσης ή μη ενός σχεδίου νόμου (CE, 29 novembre 1968, Tallagrand, n°68938), συμπεριλαμβανομένων αυτών που αφορούν τη μεταφορά πράξεων παράγωγου δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο εθνικό δίκαιο (CE, 26 novembre 2012, Krikorian et autres, n° 350492), ή ακόμη και την ανάκληση ενός τέτοιου νομοσχεδίου
- Η άρνηση του Πρωθυπουργού να εισηγηθεί στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας την υποβολή πρότασης αναθεώρησης του Συντάγματος ενώπιον του Κοινοβουλίου (CE, 26 février 1992, Allain, n°109795)
- Το διάταγμα έκδοσης και δημοσίευσης ενός νόμου (CE, Section, 3 novembre 1933, Sieur Desreumeaux, n°25040, CE, 27 octobre 2015, Fédération démocratique alsacienne, n°388807)
- Το διάταγμα με το οποίο παραπέμπεται ένα νομοσχέδιο σε δημοψήφισμα (CE, Assemblée, 19 octobre 1962, Brocas, n°58502)
- Το διάταγμα διάλυσης της Εθνοσυνέλευσης (CE, 20 février 1989, Allain, n°98538)
- Η απόφαση του Προέδρου της Δημοκρατίας να ενεργοποιήσει τις έκτακτες εξουσίες που προβλέπονται στο άρθρο 16 του Συντάγματος¹ (CE, Assemblée, 2 mars 1962, Rubin de Servens, n°55049, 55055). Αντίθετα, οι επιμέρους αποφάσεις που λαμβάνονται από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, βάσει του άρθρου 16, μπορούν να προσβληθούν ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας, αρκεί να μην αφορούν θέματα που, βάσει του άρθρου 34, ανήκουν αποκλειστικά στην αρμοδιότητα της Βουλής.

Όσον αφορά τη δεύτερη κατηγορία, η νομολογία κατατάσσει στις κυβερνητικές πράξεις εκείνες, ιδίως, που αφορούν τις σχέσεις της κυβέρνησης μ' ένα ξένο κράτος ή έναν διεθνή οργανισμό, όπως:

- Τη διαπραγμάτευση, την υπογραφή, την επικύρωση (CE, Section, 23 juillet 1961, Sté indochinoise d'électricité) ή την αναστολή διεθνών συνθηκών ή συμφωνιών (CE, Assemblée, 18 décembre 1992, Préfet de la Gironde c/ M..., n°120461)
- Την απόφαση για την προσωρινή επανέναρξη των πυρηνικών δοκιμών, δεδομένου ότι η εν λόγω απόφαση αναλύετο ως αναστολή του μονομερούς μορατόριουμ που είχε αποφασίσει η

¹Για την κατάσταση έκτακτης ανάγκης και το άρθρο 16 του γαλλικού Συντάγματος, βλ. Γ. Ζώη, Δίκαιο της ανάγκης, κατάσταση πολιορκίας και έκτακτη νομοθετική διαδικασία, 2024, σ. 243.

Γαλλία το 1992, με σκοπό τη διαπραγμάτευση μιας διεθνούς συνθήκης για την καθολική απαγόρευσή τους (CE, Assemblée, 29 septembre 1995, Association Greenpeace France, n°171277)

- Την απόφαση για την κατεύθυνση της ψήφου στους διεθνείς οργανισμούς (CE, Assemblée, 23 novembre 1984, Association "Les Verts" Parti écologique et autre, n°s 54359, 54360)
- Την αναστολή κάθε επιστημονικής και τεχνικής συνεργασίας με το Ιράκ κατά τη διάρκεια του Πολέμου του Κόλπου, συμπεριλαμβανομένης της απαγόρευσης εγγραφής Ιρακινών φοιτητών στα γαλλικά πανεπιστήμια (CE, 23 septembre 1992, GISTI, n°120437;120737)
- Την άρνηση του Υπουργού Εξωτερικών να επιτρέψει σε αλλοδαπό υπήκοο να διαμείνει στη Γαλλία υπό την ιδιότητά του ως μέλος του προσωπικού διπλωματικής αποστολής (CE, 16 novembre 1998, Lombo, n°161188, 161189)
- Την απόφαση που λαμβάνεται από ένα διακυβερνητικό όργανο (CE, 12 février 2016, M. Lecuyer, n°387931)
- Την απόφαση της γαλλικής αντιπροσωπείας του Διαρκούς Διαιτητικού Δικαστηρίου να προτείνει ή να αρνηθεί την υποψηφιότητα κάποιου προσώπου για τη θέση του δικαστή στο Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο (CE, 28 mars 2014, M. de Baynast, n°373064).

Ωστόσο, η γενική τάση της νομολογίας είναι να γίνεται όλο και ευρύτερα δεκτό ότι ορισμένες πράξεις μπορούν να αποσπαστούν από το πλαίσιο των διεθνών σχέσεων («αποσπαστές πράξεις») και να καταστούν δικαστικώς ελεγκτές. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν:

- Η εγγραφή ενός σωματείου, ύποπτου για διασυνδέσεις με διεθνείς τρομοκρατικές οργανώσεις, στη λίστα των προσώπων των οποίων οι χρηματοοικονομικές συναλλαγές και οι κινήσεις κεφαλαίων απαιτούν υπουργική έγκριση (CE, 3 novembre 2004 Association Secours mondial de France, n°262626)
- Η άρνηση του Πρωθυπουργού να κοινοποιήσει στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή νομοθετική ρύθμιση η οποία εισάγει μηχανισμό που θα μπορούσε να θεωρηθεί μη νόμιμη κρατική ενίσχυση (CE, 7 novembre 2008, Comité national des interprofessions des vins à appellations d'origine et autres n°282920).

Το κείμενο στα γαλλικά είναι αναρτημένο στην ιστοσελίδα του Conseil d'État: <https://www.conseil-etat.fr/decisions-de-justice/jurisprudence/les-grandes-decisions-depuis-1873/conseil-d-etat-19-fevrier-1875-prince-napoleon>

Μετάφραση: Βαρβάρα Μπουκουβάλα, Εφέτης Δ.Δ.-Δ.Ν.